

Олена ДОМАНСЬКА

ПРОСТІР МОВИ ЯК ІЗОМОРФНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми й обґрунтування актуальності теми. Розуміння культури як певного ідеально-матеріального середовища, в якому діють специфічні енергетичні елементи ціннісної природи, не може вважатись чимось принципово новим. Фактично така думка міститься у переважній більшості концепцій осмислення природи цінностей, якщо не зводити останні до суто матеріалістично-натуралістичного тлумачення і не проводити нездоланну межу між таким аспектом розуміння ідеального, який, сходячи до платонівської царини ідей, проголошує форму визначальним чинником утворення зразка (архетипу), а енергію, в річищі аристотелівської традиції розуміння ентелехії, пов'язує з досягнутою у меті потенцією. Однак прояснення механізму, або, можливо, краще сказати «моделі», на основі якої відбувається таке втілення, завжди буде залишатись актуальним завданням філософської та культурологічної науки, оскільки, по-перше, відбувається кожного разу в нових умовах власного втілення, по-друге, самим фактом реалізації ціннісного принципу в полі ідеально-матеріальної взаємодії змінює конфігурацію елементів, що його наповнюють, і, таким чином, створює нові варіанти прочитання і розуміння смислів цінностей, що утворюють пласти реальності і рухають наше знання шляхом описування цих нових комбінацій смислів.

Метою статті є спроба з урахуванням найбільш загальних підходів у розумінні співвідношення понять «цінність», «культура» і «мова» прокласти шляхи до їх конкретизації у національно-історичних варіантах втілення.

Основний виклад матеріалу. Коли ми використовуємо для постановки проблеми поняття «описування», то, безумовно, маємо на увазі тип мовно-понятійної систематизації, яка утворює об'єктивований простір існування відповідних структур та їх елементів. При цьому слово «об'єктивація» фіксує суперечливий і досить дивний стан нашого пізнавального процесу. З одного боку, людина як узагальнений суб'єкт пізнання, визнаючи об'єктивацію, від-

окремлює себе від мовного середовища, що вона його створює. З іншого, — зберігаючи і розширюючи зв'язок з ним, фактично будучи єдиним підживлювачем мовного середовища, стверджує його суб'єктивний характер як головну умову його існування. Таким чином, якщо виходити з означеного вище положення про культуру як ідеально-матеріальне середовище існування та розповсюдження цінностей, слід визнати, що мова постає сутнісним чинником розуміння самої культури. Адже якщо провести вже означену вище двоїсту характеристику об'єктивної у поняття «описування» із загального рівня на особливий, то її ізоморфне (тобто таке що має відповідність структур та операцій двох систем) описування у сфері культури дозволяє досягти двох результатів. З одного боку, говорити про відображення у ній характерологічних особливостей самої людини як носія звичаїв і традицій, притаманних даному етнічно-суспільному утворенню, національного характеру, успадкованих та набутих індивідуальних властивостей тощо. З іншого, — про вплив тих, вже згадуваних, архетипічних структур і образів, які, будучи, на думку К. Г. Юнга, універсальними джерелами і формами психічної енергії (патернами), є способом презентації і маніфестації самих цінностей, що постають у конкретних міфообразах, і хоча і мають для людини особистісне втілення і конкретну образно-історичну особистісну деталізацію і прив'язку, самі по собі за тематикою і якісною типологізацією є універсальними. «Ми маємо справу з найдавнішими, краще сказати, первісними типами, тобто одвічно наявними загальними образами» [1, с. 98].

У результаті такої ізоморфної трансформації в ідеально-матеріальному полі культури людина цілком радикально зустрічається із запитанням: у чому полягає її власна сутність і чи можна говорити про її існування (і людини, й її сутності) як про дещо самостійне і автономне у будь-якому значенні останніх слів, якщо ми взагалі не можемо надати більш-менш певний смисл слову «самостійність» стосовно будь-чого — хоча б тих самих цінностей? Таким чином, базова проблема, з якої випливають і фрагментуються решта інших у даному типі її постановки, звучить так: яким чином і у який спосіб відбувається взаємодія людини як носія індивідуального та особливого набору соціокультурних характеристик людини з архетипічними структурами, що мають в культурній сфері означення цінностей в історично притаманному для неї мовному середовищі? Зрозуміло, що така загальна постановка проблеми є необхідною лише для того, щоб окреслити і насправді тільки попередньо з'ясувати у доступних для використання категоріальних формах сутність фундаментального онтологічного відношення, стороною якого є індивідуальна свідомість і самосвідомість, іншою стороною — будь-що, що потрапляє у її «поле зору», а засобом — мова.

Якщо хоч раз спробувати спертись у спробі не вторинного викладення (якщо таке можливо) на вже успішно розумово «перетравлені» істини і поло-

ження постмодерністських підходів, то і сам текст, і його автор, і його читач постають безособовою єдністю, що під'єднана до абсолютного смислового континууму і через його підживлення будує сама себе. Тому в процесі подальшого розгляду обмеження означених масштабів має відбутись у природний спосіб хоча б в силу того простого міркування, що саме слово і текст, утворений ними, задають зміст і форму внутрішніх смислів та його структуризацію.

Якби не було спокосливим, відкинувши попередню традицію, писати «з чистого аркуша», усталені і не потрібні насправді її «ревнителі» вимоги побудови наукового тексту у жанрі статті, що нагадують останні часи «померлого» але такого важливого для виправдання існування істориків багатьох напрямів — від теології і філософії до логіки та теорії культури — етапу схоластики, вимагають данину формі. Сподіваємось, що зростаюча маса цієї змертвої і неефективної насправді «данини» задушить нарешті саму традицію, бо немає такої традиції, яка б не гоїдала колыску власного гробаря.

Зупинимось на початку на ключових положеннях, що стосуються даної, попередньо досить широко сформульованої теми. У категорію дослідників взаємодії та розуміння впливу цінності, культури і мови можна насправді віднести величезну множину вчених. Але це не звільняє від необхідності коротко охарактеризувати деякі принципи підходи у цій царині та логізувати рух думки у справі їхньої структуризації, щоб спробувати підійти до власного тлумачення. Ідеально-матеріальна царина реалізації цінностей в культурі є найбільш загальним форматом їх описування.

Чинник описування як думка, що ставить проблему самої мови описування як способу, що впливає на взаємодію будь-яких описуваних елементів взаємодії, стала у філософії ХХ ст. панівною тенденцією. Мислителі в якийсь момент задумались на тим, що результати їхніх зусиль щодо розуміння світу і людини радикально залежать від мови, яку вони використовували у цьому процесі.

Лінгвістичний поворот, що відбувся у філософії ХХ ст., пов'язують з іменем Людвіга Вітгенштайна (1889–1951). Коротко, сутність його у тому, що попередня, здавалося б очевидна думка, що слово означає певний об'єкт у реальності, не зовсім відповідає дійсності. Насправді певна відповідність зрозуміло існує, але прояснити її сутність, встановити логічні зв'язки між елементами дійсності, словами, що їх означають, а також світом і його картиною у мові постає складною пізнавальною проблемою. Саме на цьому «логічному» етапі творчості мислитель вважав за можливе поділяти світ на те, що може бути поіменовано, висловлено, показано, і на те, про що варто промовчати. До останньої множини відносяться цінності етичні, естетичні, релігійні. Те, що взагалі може бути сказано, може бути сказано ясно; про те, про що сказати не можна, слід мовчати [2, с. 73].

Вітгенштайн вважав, що все, що стосується цінностей, знаходиться за межами науки (хоча він не заперечує самі цінності, але їх розуміння знаходиться поза межами наукових, тобто істинних висловлювань). Етика, на думку філософа, — це форма життя, а не система речень, вона не може бути висловленою [2, с. 70]. У такій постановці проблема цінностей, мови і культури не має задовільного продовження: адже якщо етика — форма життя, а форми життя, за логікою самозаперечення Вітгенштайна, не знаходяться у полі істинних висловлювань, то годі й говорити про більш життєві форми, ніж етика, — від виникнення Всесвіту і самого життя до трагедії окремої людини, якій розбили серце коханням або яка загинула від серцевого нападу чи злочинних дій іншої людини чи навіть держави. Адже логіка і тут безсила, а безсилість етики — лише окремих її випадок.

Насправді спроби охопити концептуальним розумінням мову цінності і культуру не припились ні на мить. Другий етап філософської творчості Вітгенштайна знаменує поворот до проблеми цінності культури і мови у тому вузлі значень, які наближають до предмету даного матеріалу. Йдеться про спільну поведінку, завдяки якій ми інтерпретуємо, на думку філософа, невідомої мову. Саме на цьому тлі виникає найбільш відома і дотична ідея розуміння мови як гри, з правилами якої мають рахуватись усі учасники комунікації. Розвиток цих положень у цілому приводить до поняття мовного акту. Останній у загальному формулюванні визначається як цілеспрямована мовна дія, що здійснюється у відповідності до правил мовної поведінки, прийнятими у даному суспільстві. Самий процес «застигання» цих правил можна лише спробувати схопити, спираючись на уривчасті, але такі пронизливі зауваження мислителя: «навчаючись мові, дитина разом з тим дізнається, що вимагає з'ясування, а що — ні <...> Як під час письма засвоюють основну форму, а вже потім її варіюють, так спочатку осягають постійність речей як норму, яка потім має бути зміненою <...> Ця гра знаходить застосування. Це може бути причиною того, що в неї грають, але не підставою» [2, с. 380].

Наведемо ще декілька положень, що стали розвитком даної концепції в інших авторів з тим, аби переконатись, що повернення до вихідної тези Вітгенштайна є виправданим і необхідним. Паралельно з Вітгенштайном над філософською теорією мови досить плідно працював Дж. Остін, а пізніше його учень Дж. Серл. У їхніх працях йдеться саме про теорію мовних актів. У цій концепції впроваджується вжиток уявлення про висловлювання, що є здійсненням дії і називається *перформативним висловлюванням*. До висловлювань такого штибу не можна застосовувати характеристики «істина — хиба». Їхню оцінку можна дати лише з позиції виконуваності чи невиконуваності, а варіативність їхнього застосування коливається у межах тверджень: констатація

(локутивний); висловлення наміру іншому (ілокутивний); цілеспрямований ефект, що виражає (здійснює) вплив на іншу людину (перлокутивний). Найбільш красномовно ця позиція ілюструється прикладами: 1-й тип — «він сказав мені застрелити її»; 2-й тип — «він спонукав мене застрелити її»; 3-й тип — «він умовив мене застрелити її» (детальніше див.: [3]).

Надалі лінгвоцентрична концепція втратила значення і на перший план виступила інша позиція, і вже наприкінці ХХ ст. набрали силу конструктивістські уявлення, які спирались на концепт генеративної лінгвістики Ноама Хомського (нар. 1928), де мова вже не нормує реальність, через те що сама реальність стає множинною (багатоентичною), й у цій множинній реальності краще за все працює не вербальна мова, а семіозис (способи інтерпретації) схем, матриць, моделей тощо. «Запис природної мови показує, наскільки численними в ній є обмовки, відхилення від правил, зміни плану всередині висловлювання та ін. Завданням лінгвіста, так само як і дитини, що оволодіває мовою, є — виявити з даних використання систему правил, що лежать у їх основі, якою оволодів той, що говорить-слухає, і яку він реально використовує. Звідси випливає, що лінгвістична теорія, якщо говорити формально, є менталістською, оскільки займається знаходженням психічної реальності, що лежить в основі реальної поведінки» [4, с. 10].

Виходячи з наведених положень як методологічної основи, спробуємо сформулювати наступну тезу: *в суспільстві (етнічній спільноті), яке розглядається зовнішнім спостерігачем як гомогенне з урахуванням його (спостерігача) уявлення про ціннісні мотивації та мовні практики, що їх виражають, можуть існувати (а насправді обов'язково існують) іншоякісні культурно-мовні анклави.*

Такі анклави, по-перше, мають принципово іншу ціннісну реакцію на перформативні висловлювання з точки зору характеристик ціннісного денотату структур їхньої свідомості (ці анклави, з точки зору основної ціннісної установки титульної спільноти, в будь-якому разі розглядаються всередині даного суспільства як чужорідні — частіше за все регресивні).

По-друге, онтологічною властивістю цих анклавів є орієнтація ціннісних структур індивідуальної свідомості на селективне сприйняття інформації певного типу, яка засвоюється за семіозисним принципом (схемою чи матрицею) інтерпретації на користь вже засвоєного (ілокутивного чи перлокутивного) типу сприйняття реальності.

По-третє, існує певна схема впровадження даного типу іншоякісного (тобто такого, що її заперечує) характеру цінностей (анклавізації) в ідеально-матеріальне поле культурно-мовної взаємодії, ізоморфність якої відповідає більш загальному (прогресивному) типу ідеально-матеріального середовища культури.

По-четверте, впровадження цієї анклавної структури передбачає три етапи, які одночасно презентовані трьома рівнями: *a)* мовна концептуалізація ціннісного впливу як формування набору мовних значень у певній структурі соціальної практики (за Вітгенштейном); *b)* специфічна форма ціннісної реакції на сприятливу для анклавізації іншоаякісну у складі етносу спільноту за ознакою спрощеного у мові і пристосованого в онтологічних властивостях (незахищеного для структур цієї свідомості) сприйняття перлокутивних висловлювань; *c)* формування ідеально-матеріального середовища, культурний простір якого є ізоморфним чужорідному типу ціннісного впливу.

Розглянемо приклад. У доповіді професора Олени Стяжкіної, яка безпосередньо вивчала найбільш актуальні для культурної ситуації на Україні та в Донбасі соціальні процеси, визначено декілька дотичних у даній площині розгляду позицій. Історик спирається на підтверджену і перевірену у подальших культурологічних дослідженнях гіпотезу американського соціолога та антрополога середини ХХ ст. Франца Боаса: *в один і той же час одне й теж ж суспільство може жити в різних хронологічних порядках*. Це означає, що одні люди, умовно, живуть у суспільстві постмодерну, а інші, наприклад, у традиційній системі цінностей. Далі вчена зауважує, що голос начебто Донбасу, який намагався привернути до себе увагу і волав, що його не почули, — це голос такого типу господарювання, що знає тільки привласнення. Його «людська одиниця» нічого не виробляє, сприймає навколишній світ як ворожу природу, що може давати, а може й не давати. У річищі такого споживацького ставлення до навколишнього природного середовища, що за психологією переносить нас навіть не в кам'яний вік, а кудись в інше ідеально-матеріальне ціннісне середовище, яким опанувала чи опановує інша ціннісна структура, стає зрозумілим механізм сприйняття цими структурами об'єктів навколишнього середовища: немає рефлексії майбутнього, рефлексії смерті, рефлексії самого себе, немає питання «хто я такий?» У цьому культурному середовищі каналізаційний люк, залізна огорожа на могилі, збитий пасажирський літак така сама їжа, як банан. Тут немає і не може бути питання совісті, моралі — це інший спосіб освоєння простору. Він може бути виражений певною мірою у сполученні: «природа дає — ми беремо, ми не крадії». Важливим для подальшого розвитку цієї позиції постає друга частина спостережень вченої: «у цього світу є свій “золотий вік”, як й у кожного суспільства, що привласнює. У тому “золотому віці” були шахтарі і металурги... і верховний ватажок, Кетцалькоатль (бог-творець світу у індіанців) сидів у Кремлі, і був неймовірно жорстоким... У тому “золотому віці” була Велика Перемога, сакральна, зовсім вихолочена у смислового значенні... Але цей “золотий вік” закінчився вигнанням із раю» [5].

На наш погляд, цей уривок якнайкраще свідчить на користь підходу ціннісної анклавізації, викладеної вище, зокрема, в описі його результуючого третього рівня. Щодо доведення решти спробуємо проаналізувати інформацію про подію, яка з помпою подавалась у російських ЗМІ. Йдеться про висвітлення церемонії нагородження Премією «Наследие русской мысли имени Н. А. Бердяева» Інституту соціально-економічних і політичних досліджень, що відбулася у стінах МДУ імені М. В. Ломоносова. Як зазначено у матеріалі: «Лауреати і гості, що виступали на церемонії, багато говорили про “руську ідею”, про новий руський консерватизм, про їхню користь для Вітчизни. Раз за разом у виступах випливала фігура Президента Росії Володимира Путіна, якого прибудовували то в один ряд з Пушкіним і Гоголем, то в одну лінію з російськими імператорами <...> Депутат Державної думи політолог В'ячеслав Ніконов зазначив у виступі, що російська влада надихалась консерватизмом упродовж більш ніж двох століть <...> Візьмемо ми Катерину II, Олександра I, навіть Олександра II — це все представники консервативної державної традиції <...> Великі російські письменники у своєму зрілому періоді творчості також були консерваторами — чи то пізній Олександр Пушкін, Микола Гоголь, чи Федір Достоєвський <...> Далі політолог зауважив, що до консерватизму Москва повернулася лише після перебудови й у теперішній час, і, як зазначив В. Путін, вона стала базовою ідеологічною течією для російської державності» [6].

Покажемо у цьому уривку є те, що текст демонструє здатність людської свідомості абсолютно гнучко пристосовуватись до будь-яких викривлень смислу та фактів реальності, що насправді є доказом відносності наших уявлень про характер взаємодії свідомості і світу. Показово, що лінгвістичний поворот у філософії ХХ ст., про який йшлося вище, не лише не завадив проявам ціннісного регресу, а радше сприяв його чіткому усвідомленню. Про всяк випадок, зазначимо: мова як поле культурної об'єктивації точно не може слугувати критерієм використання самих цінностей у смислі наявності в неї внутрішнього позитивного гуманістичного заряду чи ядра. Тут насправді можна зробити тільки один висновок: будь-який заряд ціннісної енергії (і це насправді споріднює поняття енергії як об'єктивне зі здатністю її не слугувати будь-яким цінностям і цілям суб'єктивно) маніфестує себе в результаті власного вибору і позиції. Будь-яка концентрована й оформлена енергія (і ціннісна теж) може бути використана у будь-яких, навіть нелюдських цілях. У цьому практичному зауваженні, можливо, один з найбільш дійових висновків даного матеріалу.

Логічним продовженням низки аргументів на користь наведеної позиції є бачення під цим кутом (зокрема, доповнюваності у свідомості двох частин наведеного вище типу ціннісних структур, незважаючи на їхню геосоціальну полярильність). Це прагнення масової свідомості донбаського ціннісного анклаву,

повернення до «втраченого раю» і ностальгічно-войовнича розлога перформативна туга за консерватизмом російських «державників» та відданої справі «патріотичної інтелігенції», що забезпечує рівень концептуалізації ціннісних структур, котрі у свою чергу приводять у подальший рух процеси культурної анклавізації. І, нарешті, легітимізація — як третій елемент і рівень анклавізації. Вже неодноразово згаданий у контексті промов відданого справі розбудови «руського мира» російського інтелектуального підліску: «верховний правитель» Росії, що однозначно, без долі іронії ставиться у ряд російських імператорів, освячує все, що відбувається у країні і поза нею, в контексті російської зовнішньої політики локутивними (констатуючими) висловлюваннями, які, насправді, одночасно — на момент проголошеннями — стають спонукую до дії і виправдувальним (перлокутивним) наказом будь-якому типу поведінки стосовно тих, хто випадає з окресленого «руським миром» культурного простору.

На врученні державних премій Російської Федерації за 2013 рік було відзначено, що «у російській історії завжди панувало духовне начало, традиції співучасті та підтримки, йшло постійне взаємозбагачення культур багатонаціонального народу <...> Мова, культура, історія, духовні цінності та національні традиції це основа основ і увага до них держави, суспільства має бути і буде постійною» [7]. Як зрозуміти, що перлокутивні структури перформативних актів насправді вже стали жертвою агресивно-хижацьких структур ціннісної свідомості, й її носій, що використовує мову описування у просторі культури, вже зомбує аудиторію з метою розповсюдження культурного простору інших, ніж традиційні гуманістично орієнтовані цінності? Зрозуміло, однією фразою чи положенням, що вивільняє формулу трансформації «демонів зла», тут не обійдеться: це не середньовічне закляття і не хімічний інгредієнт, додавання якого, немов філософський камінь, перетворює свинець на золото. Можливо, практичним засобом може бути запропонований крок українського уряду, коли у відповідь на злочинний пропагандистський фільм «Крим: Шлях додому», його матеріали передаються до міжнародного трибуналу, щоб розглядати їх як доказ російської агресії та свідомого фальшування істинного положення справ у міжнародному інформаційному, правовому та культурному просторі.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. На підставі зазначеного можна стверджувати, що представники однієї етнічної спільноти мають бути класифіковані не тільки за ознаками єдиної етнічної приналежності чи спільного типу «впорскування» системи цінностей, що єдиними засобами суспільно-державного виховання впливали на свідомість даної групи певний час. Йдеться про розбіжності і навіть принципову відмінність сприйняття свідомістю окремими представниками і групами формально єдиного етносу світоглядно важливого масиву інформації в смислі її селективного сприйняття, об-

робки та наступного використання висловлювань. У даному випадку стверджується, що в індивідуальній свідомості — в залежності від стану її ціннісних структур існує не тільки більша готовність, а навіть неминуча схильність (що сприймається людиною як результат власного вільного вибору) обирати той тип соціальної реакції, що відповідає соціальному типу поведінки і описується у мові. Цей тип реакції не знаходиться під впливом єдиного культурного поля даної національної спільноти.

Перспективою подальшого дослідження може бути розвиток такого методологічного підходу, на основі якого виявляється здатність певної індивідуальної свідомості бути налаштованою на сприйняття альтернативної (іншоякісної) системи цінностей і вибірково сприймати її ключові положення. Реалії сьогодення дозволяють здійснювати на підставі запропонованого підходу досить ґрунтовні соціологічні дослідження та розвідки в царині практичної культурології.

1. Юнг К. Г. Архетип и символ [Текст] / К. Г. Юнг. — М. : Ренессанс, 1991. — 304 с.
2. Витгенштейн Л. Философские работы. Ч. 1 [Текст] / Людвиг Витгенштейн / Пер.с нем. ; сост., ступ. ст., прим. М. С. Козловой ; пер. М. С. Козловой и Ю. А. Асеева. — М. : Гнозис, 1994. — 612 с.
3. Теория речевых актов : Остин, Сёрл [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.journal.ru/?p=47>
4. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса [Текст] / Ноам Хомский ; пер. с англ. и предисл. под ред. В. А. Звегинцева. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1972. — 259 с.
5. Елена Стяжкина : Донбасса не существует. Здесь будет либо Украина, либо ничего [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.theinsider.ua/lifestyle/elena-styazhkina-donbass-ne-vernet-sya-v-ukrainu-potomu-chto-ego-ne-sushchestvuet/>.
6. В МГУ расконсервировали русский консерватизм [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dni.ru/polit/2015/3/25/298866.html>.
7. Владимир Путин: «Язык, культура, история, духовные ценности и национальные традиции — это основа основ» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://ruskline.ru/news_rl/2014/06/12/
8. Яценюк хоче надіслати у Гаазький трибунал фільм із заявою Путіна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/03/11/7061122/?attempt=1>

Доманська Олена. Простір мови як ізоморфна характеристика культури

Анотація. У статті здійснено спробу, з урахуванням найбільш загальних підходів у розумінні співвідношення понять «цінність», «культура» і «мова», прокласти шляхи до їх конкретизації у національно-історичних варіантах втілення. Зокрема йдеться про необхідність досліджувати здатність індивідуальної свідомості сприймати і описувати у мові альтернативні (іншоякісні) системи цінностей. Розглянуто структуру та умови створення альтернативного ціннісного анклаву в єдиному культурному полі зазначеної національної спільноти. Стверджується, що в індивідуальній свідомості в залежності від стану її ціннісних структур існує не тільки велика готовність, а навіть неминуча

схильність (що сприймається людиною як результат власного вільного вибору) вибирати той тип соціальної реакції, який відповідає соціальному типу поведінки й описується в мові. Цей тип реакції не перебуває під впливом єдиного культурного поля даної національної спільноти.

Ключові слова: мова, культура, цінність, свідомість, анклав, перформативне висловлювання, етнос, культурне поле, агресія.

Доманская Елена. Пространство языка как изоморфная характеристика культуры

Аннотация. В статье осуществлена попытка, с учётом наиболее общих подходов в понимании взаимосвязи понятий «культура», «язык» и «ценность», конкретизировать их применительно к национально-историческим вариантам воплощения. В частности, речь идет о необходимости исследовать способность индивидуального сознания воспринимать и описывать в языке альтернативные (инокачественные) системы ценностей. Рассмотрена структура и условия создания альтернативного ценностного анклава в едином культурном поле данной национальной общности. Утверждается, что в индивидуальном сознании в зависимости от состояния её ценностных структур существует не только большая готовность, а даже неизбежна предрасположенность (что воспринимается человеком как результат собственного свободно выбора) выбирать тот тип социальной реакции, который соответствует социальному типу поведения и описывается в языке. Этот тип реакции не находится под влиянием единого культурного поля данной национальной общности.

Ключевые слова: язык, культура, ценность, сознание, анклав, перформативное высказывание, этнос, культурное поле, агрессия.

Domanska Olena, PhD. The Space of Language as Isomorphic Characteristic of Culture

Summary. In the article attempted to pave the way to concretize concepts of «value», «culture» and «language» at national-historical embodiments and based on the most general approaches at understanding of relationship of these concepts. In particular substantiated the idea about the necessity to investigate the ability of individual consciousness to perceive and describe in language an alternative (qualitatively different) systems of values. The structure and conditions of creating of alternative enclave of values in a single cultural field of the national community is considered. Alleged that in the individual consciousness depending on the state of value structures is not only a greater willingness, and even inevitable tendency (which is perceived by man as a result of their own free choice) to choose the kind of social response that meets the social type of behavior and described in language. This type of reaction is not influenced by a single cultural field of the national community.

Keywords: language, culture, value, consciousness, enclave, performative statement, ethnic community, cultural field, aggression.